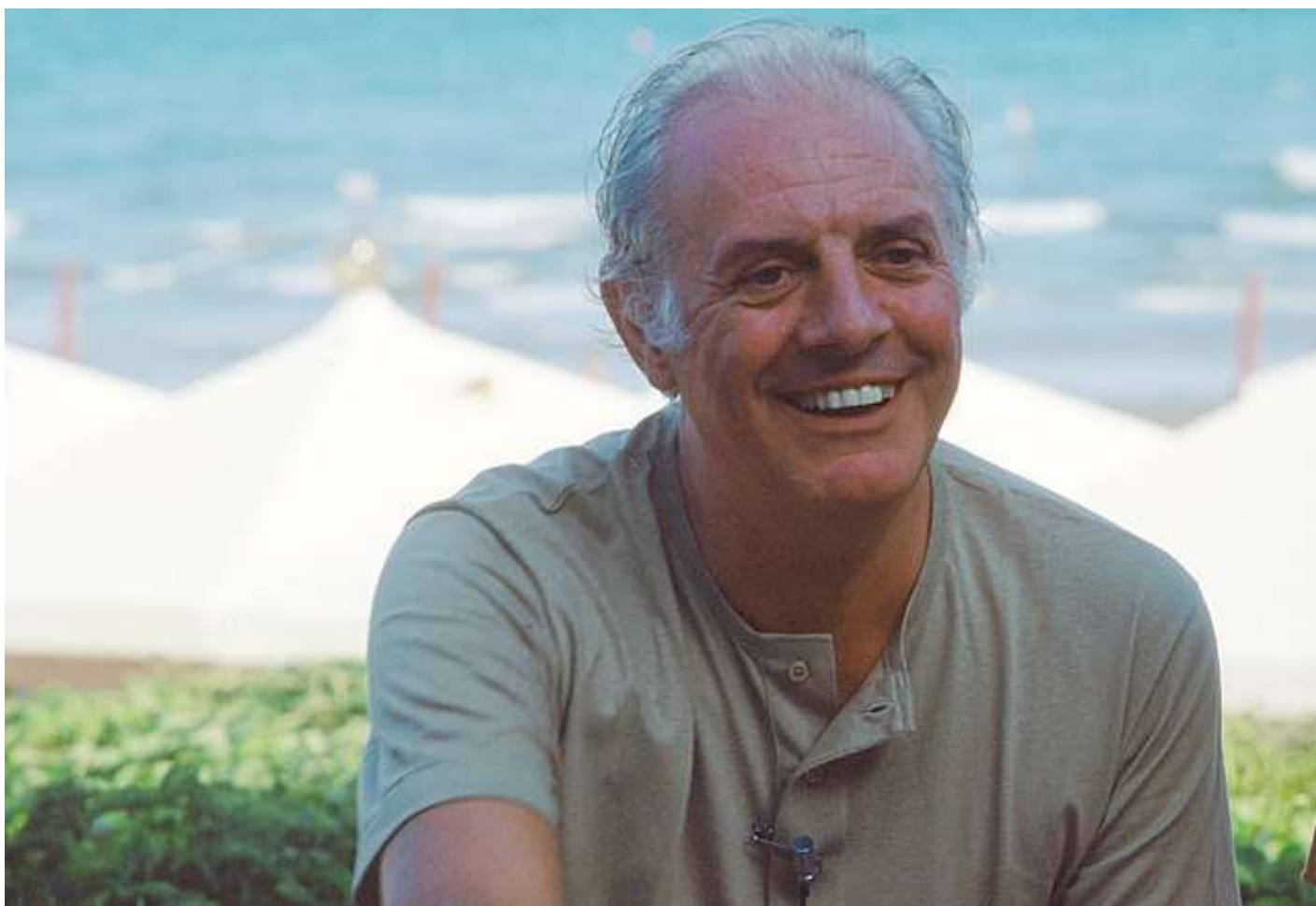

Ny bog: Dramatikeren Dario Fos danske forbindelse

Den italienske dramatiker, skuespiller og nobelprismodtager Dario Fo fotograferet i 1985. Foto: Wikimedia Commons.

Niels Dichov Lund

11.02.2024

BØGER // ANMELDELSE – Den italienske dramatiker og nobelprismodtager Dario Fo har fået en ny stor monografi på dansk af vennen og teaterhistorikeren Bent Holm. Kombinationen af Fo og Holms venskab og forfatterens akademiske grundighed gør bogen livlig. Fos forhold til Danmark spiller også en vigtig rolle, skriver anmelder Niels Dichov Lund.

Fænomenet Fo: gøgler, maler, ven

Forfatter: Bent Holm

Forlag: Multivers

504 s., illustreret

Udkom 19. januar 2024.

Der er meget at holde rede på, når man skal nærme sig den italienske skuespiller og dramatiker Dario Fo. Et fænomen, et monster og et monument kaldes han i en ny stor og vægtig bog, som udreder liv og virke for den italienske kulturskikkelse, der døde som 90-årig i 2016 efter at have fyldt meget og længe både i hjemlandet og mange andre steder i verden.

Mange intrikate sammenhænge

En opvækst og ungdom med både provinsliv, småborgerskab og folkelige fortælle- og teatertraditioner skitseres som en del af baggrunden. Socialister og politisk optrapning i det fascistiske Italien og fra 1940 krig og indrullering i og desertering fra militæret som en anden. Kontakt med kunsten fik Fo via studier, han ikke færdiggjorde, på et kunstakademi inden for maleri og arkitektur, hvorefter han med små teatertekster gik i retning af Milano og sin kommende scene.

“Fos hustru, Franca Rame, fylder meget, fornuftigvis og heldigvis. Hun var skuespiller, og de blev par og arbejdsfæller midt i 1950’erne

Herefter begynder Bent Holm for alvor den grundige beskrivelse af Fos særlige teaterform. Dels *commedia dell’arte* og den omrejsende truptradition, tilknytningen til Bertolt Brecht, politisk teater, kinesisk teater, cirkustraditionen, surrealisme samt relationen til efterkrigstidens neorealisme på film, det nye tv-medie. Der skelnes mellem farce, satire, groteske og hans særlig fabulerende fortælling. Dertil fremhæves inddragelsen af musik, sang samt hans særegne gestik og mimik. Som eklektiker forvandlede Fo det folkelige til avantgarde og sprængte rammer i det konventionelle teatersystem.

Fos hustru, Franca Rame, fylder meget, fornuftigvis og heldigvis. Hun var skuespiller, og de blev par og arbejdsfæller midt i 1950’erne; hun trak ham afgørende ind i teaterverdenen, og et livslangt aktivt og frodigt samarbejde blev knyttet til begges navne, i dag betegnet som *Compagnia Teatrale Fo Rame*. Parrets private turbulens fylder også. Ikke mindst måtte hun, som så mange andre kvinder, kæmpe for ikke at stå i mandens skygge.

Livets efterår var fuld af vitalitet og virkelyst

Fra 1980’erne indfandt anerkendelsen sig efterhånden. Fo rejste ud i verden med egne værker og instruerede andres. Det ualmindelige teatermenneske, der evnede både manuskripterne og det performative, fyldte støt mere i scenekunstens tænkning og

udfoldelse. Bredere anerkendelse i hjemlandet begyndte så småt i 1990'erne. Men samtidig dukkede Berlusconi op og gjorde den venstreorienterede Fo yderligere travl. Senere omfavnede Femstjernbevægelsen ham – som ideolog og anarkist blev han konstant viklet ind i landets politiske historie.

“han lavede følgelig også utraditionel underholdning ved festen i Stockholm. Højrefløjen i Italien var fortørnet, Vatikanet indigneret og landets statsminister havde ingen kommentarer

I sine senere år fokuserede Fo på at skrive bøger og sit oprindelige felt, malerkunst, hvilket sidste del af bogen egentlig underbelyser i forhold til titlen. Det humane og sociale engagement blev mere rummeligt. Den fremadskridende kronologi ender med den 90-årige kultpersons død, og en epilog beretter om den spektakulære begravelse i Milano i 2016, med *lit de parade*, æresvagt og gadeoptog.

BENT HOLM

Bent 98

FÆNOMENET FO

gøgler, maler, ven

MULTIVERS

Bogen bæres både af Bent Holms akademiske dyder og den nære vens sympati og lange fortrolighed. Det er en udfordring og en balancekunst – som nok sjældent ses i så stort og grundigt et format. På den ene side medtages mange detaljer, som en mere distanceret forsker ville have udeladt, på den anden side giver nærheden bogen liv og drive fortælle- og formidlingsmæssigt, mener Niels Dichov Lund.

Underholdende er afsnittet om tildelingen af Nobelprisen i litteratur til Fo i 1997, hvor han blev krediteret som gøgler og for sin politiske bevidsthed; det blev en fremhævelse af teatret og det mundtlige ord. Fo var ikke en forfatter med 'rigtig' litteratur, og han lavede folgelig også utraditionel underholdning ved festen i Stockholm. Højrefløjten i Italien var fortørnet, Vatikanet indigneret og landets statsminister havde ingen kommentarer, hvorfor Dario Fo – den meste spillede italienske dramatiker i verden – så anerkendelsen som en tiltrængt rehabilitering udefra. Han blev her et monument, skriver Holm, og efterfølgende regnede det med hædersbevisninger, der også yderligere stimulerede kunstnerens generøsitet.

En grundig fagbog

Bogens analyser og redegørelser er båret af stor viden og brug af italienske arkivers store materiale. Værket er tætskrevet og stofrig, opdelt i en række faser og med præcise underafsnit føres man gennem et vældigt dramatisk stof gennem ni årtier. Den har noter, både sag-, værk-, og navneregister, en fyldig og pædagogisk opdelt bibliografi og et mini-leksikon med oplysninger om italienske forhold; efter flere af kapitlerne er der fakta-tunge særafsnit med historik, omfattende kontekstualisering og forslag til videre studier. Der er illustrationer, flere i farver, som især dokumenterer plakater, opførelser og scenefigurer – og der kunne godt have været flere i betragtning af teatret som visuel udtryksform.

 Ved siden af en stor italiensk og international Fo-litteratur findes nu en fremtrædende ajourført monografi på dansk

Teaterhistorie er ikke noget overrendt videnskabeligt felt i Danmark, og en udgivelse som denne bidrager derfor vigtigt til dets synlighed. Ved siden af en stor italiensk og international Fo-litteratur findes nu en fremtrædende ajourført monografi på dansk.

Fos efterliv har været kort, men alligevel kunne der nok i denne grundige bog have været nogle bud på, hvor vi står med hans værk i dag. I hvilket omgang, hvor og hvordan kan han fortsat spilles på scener? Hvad kan tages med fra den aktuelle og situationsbårne satire, han brød igennem med for over 60 år siden? Men det tilhører snarere en anden type bog.

— — — — —

Dramatikerens danske forbindelse

En dansk vinkel forfølges også; Dario Fo blev taget op første gang i 1961 på Fiolteatret, og dernæst af flere andre, også tv-teatret i sin tid og på Det Kongelige Teater. Han fik vigtig kontakt med det eksperimenterende Odin Teatret i Holstebro. Han var regelmæssigt på besøg her i Danmark, blandt andet til *Kulturby 1996*, og stod positivt opfattet som den progressive teatermand. I 1981 tildeltes han Sonningprisen (for ”fortjenstfuldt arbejde til gavn for europæisk kultur” – den første større anerkendelse af ham), og siden er der udgivet flere bøger af og om ham, inklusive barndomserindringerne *Flagermusenes landsby* – hovedparten foranstaltet og oversat af Bent Holm.

“Bogen bæres både af forskerens akademiske dyder og den nære vens sympati og lange fortrolighed

Som undertitlen siger, er Fo ikke noget neutralt objekt for forfatteren Bent Holm. Bogen bæres både af forskerens akademiske dyder og den nære vens sympati og lange fortrolighed. Det er en udfordring og en balancekunst – som nok sjældent ses i så stort og grundigt et format. På den ene side medtages mange detaljer, som en mere distanceret forsker ville have udeladt, på den anden side giver nærheden bogen liv og drive fortælle- og formidlingsmæssigt.

Holm beskriver, hvorledes mødet med Fos teater i 1968-69 blev en åbenbaring for ham som ung studerende og blev afgørende for hans tilgang til teaterhistorie overhovedet. Forbindelsen til Fo blev hurtigt og heldigt knyttet, og gennem et halvt århundrede fulgte bøger og oversættelser. Holm var endvidere kontaktperson i Danmark og flittigt til stede, selv når det gik løs i Italien.

Bent Holms bog om Dario Fo står som en magtfuld slutsten på en livslang faglig passion. Det er både krævende og lønnende at læse om italienerens lange rejse.

dario fo

franca rame

Nobelprisen

Niels Dichov Lund

Født 1950 - lektor emeritus ved Institut for Kommunikation på Københavns Universitet Udannet cand.mag. i dansk og historie ved KU i 1978 og ph.d. fra Institut for Nordisk Filologi ved KU i 2000. Fra 1978 ansat ved Danmarks Biblioteksskole som lektor, fra...